

Kitap Tanıtımı
Book Review

Kemal Anadol, *Kasırga- Aera!*, Doğan Kitap, Mayıs, 2013, 150 sy.

Öz

İkinci Dünya Savaşı 6 yıl süresince taraf olanları da olmayanları da daima meşgul etmiştir. Türkiye her ne kadar İkinci Dünya Savaşı'na fiilen iştirak etmemiş olsa da savaşın bütün sıkıntılarını yakından görür. Özellikle büyük devletlerin Türkiye'yi savaşa sokma gayretleri yanında ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılar ve Yunanistan'a yapılan yardım faaliyetleri Türkiye'nin zor bir dönem geçirmesine neden olur. Kemal Anadol'un yeni romanı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, işgal görmüş, çok büyük sıkıntılar yaşamış olan komşumuz Yunanistan'dan bahsediyor. Elbette ki konu yalnızca Yunanistan topraklarında geçmiyor; yazarın önceki çalışmalarında olduğu gibi Anadolu toprakları da romandaki yerini alıyor.

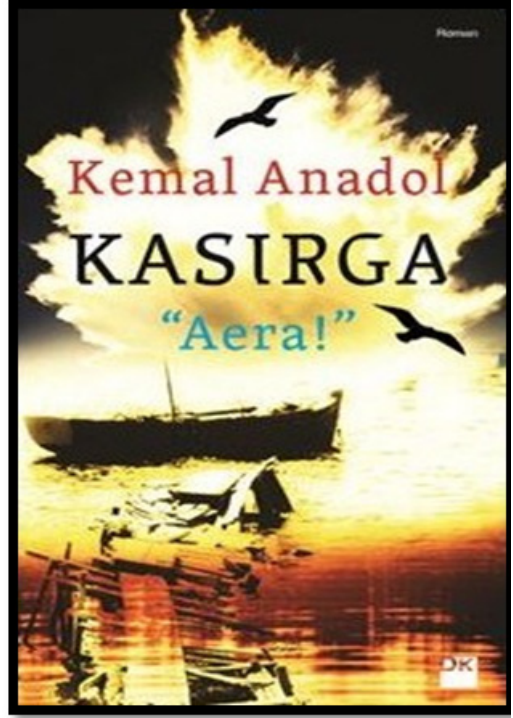
Anahtar Kelimeler: Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı, Türkiye.

Abstract

The World War II troubled both the involved nations and the others as well during 6 years. Even if Turkey did not participate the war, it closely experiences all difficulties of the World War II. Especially, economic difficulties in the country besides efforts of major countries to involve Turkey to the war and relief activities that was performed to Greece caused Turkey had difficult time. Kemal Anadol's new novel discusses our neighbor, Greece which experienced occupation, suffered from the World War II. Of course, the issue does not run only in the territory of Greece, but also the Anatolian territories take place in the novel as it is in author's other works.

Keywords: Greece, World War II, Turkey.

Kemal Anadolu'nun yeni romanı "Kasırğa- Aera!" 2013 yılı Mayıs ayında Doğan Kitap tarafından okuyucuyla buluştu. *Büyük Ayrılık, Karşı Yaka Memleket* gibi tarihi roman çalışmalarıyla, geçmişin karanlıklarında kalan, ön plana çıkmayan yaşanmışlıkları, yarattığı karakterler üzerinden okuyucuyla buluşturan Kemal Anadolu, yeni tarihi romanıyla, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, işgal görmüş, çok büyük sıkıntılar yaşamış olan komşumuz Yunanistan'ı kaleme almış. Elbette ki konu yalnızca Yunanistan topraklarında geçmiyor; yazarın önceki çalışmalarında olduğu gibi Anadolu toprakları da romandaki yerini alıyor.

Kemal Anadolu, yeni romanını şu satırlarla okuyucuya sunuyor:

"Anlatacağım, Anadolu, Balkanlar ve Akdeniz'de yüzyıllardır iç içe yaşayan insanların İkinci Dünya Savaşı cehenneminde savrulup giden hayatları ve ayakta kalmaya çalışan halkların romanıdır."

Tarih boyunca büyük medeniyetlere ev sahipliği yapmış, pek çok tarihsel olaya tanıklık etmiş olan Ege'nin iki yakası, 20. Yüzyıla birlikte daha çok acıların ön plana çıkmıştı. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı, bölgede pek çok değişimi beraberinde getirmişti. Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında, özellikle Batı Anadolu'da yaşanan işgal, savaş ve göç süreci, karşılıklı iki yakada yaşayan Türk ve Elen¹ halkları üzerinde derin etkiler bırakan bir dizi olumsuz gelişmeyi beraberinde getirmişti. 1922 yılı Sonbaharı ile birlikte her iki yakadan yüz binlerce insan karşılıklı göç etmek zorunda kalmış, gittikleri yerlerde yeni hayatlarına alışma konusunda zorluklar yaşamışlardı. Bu yaşanmışlıkların gölgesinde, Yunanistan ile yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti arasında ilk yıllarda olumsuz seyreden süreç, 1930'lu yıllarla birlikte, karşılıklı saygı temeline dayalı, dostane ilişkilerin kurulmasıyla sonuçlanmıştı. Siyasetten uzakta, her iki yakada yaşayan

1 Yazar, Yunan, Helen, Grek, Rum sözcüklerinin bugünkü Yunanistan için aynı anlamı taşıdıklarını, fakat kendisinin romanda, Yunanlıların kendileri için benimsedikleri ve okunuşu "Elen" olan sözcüğü kullanmayı uygun bulduğunu ifade etmektedir.

halkların birbirleriyle yakınlaşmasını sağlayan en önemli olaysa, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, çok zor günler geçiren Elen halkına, Türk halkının kucak açmasıydı. Kimi zaman Yunanistan ve adalarda yaşayan insanlar Anadolu kıyılarına iltica ederken, kimi zaman “Kurtuluş Vapuru” örneğinde olduğu gibi, Anadolu’dan Yunanistan’a yiyecek ve giyecek yardımlarında bulunulmuştu. Ayrıca, görünürdeki bu gelişmelerin arka planında, Yunanistan’ın içinde işgale karşı başlatılan direnişin izlerini Anadolu topraklarında bulabilmek olasıydı.

Kemal Anadolu’un roman çalışması, bu süreci, tarihsel olaylar içinde saklı kalmış olan insan ögesini de ön plana çıkararak, gizli kalmış ya da çok fazla dikkate alınmamış yönleriyle okuyucuya sunuyor. Roman içinde üç temel karakteri görüyoruz ve olaylar bu üç karakter üzerinden anlatılıyor. Bunlar Thasos, Thyella ve Pavlos Pavlidis. Bu üç karakterin yolları İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Alman işgale karşı direnişin içinde kesişiyor. Thasos, Foça’nın Kozbeyli köyünde doğmuş, 1922 tarihli “Mikrasiyatiki Katastrofi (Küçük Asya Felaketi) sonrası Midilli’ye göçmüş, Anadolu kökenli bir Elen. İkinci Dünya Savaş sırasında Atina’da sokaklarında Thyella ve Pavlos Pavlidis’le birlikte Almanlara karşı direniş örgütleri içerisinde yer alan Thasos, sonrasında iyi derece Türkçe konuştuğu ve denizci olduğu için, Pavlidis’le birlikte Anadolu’da görevlendiriliyor. Yunanistan’da işgale karşı bir direniş örgütü olarak kurulan EAM’ın (Ulusal Kurtuluş Cephesi) üyesi olarak, Anadolu kıyılarına çıkan Thasos verilen görev, Anadolu üzerinden, Mısır’a adam kaçırmak. Aynı şekilde Pavlidis’e Mısır’a gitmesi ve Mısır’da Alman işgali sonrası sürgündeki Yunan Kralı II. Georgios ve hükümetinin oluşturmaya çalıştığı Elen ordusunun kuruluş çalışmalarında, Thasos ile yer alması isteniyor. Romanda ilgi çekici noktaların başında, bu kişilerin Anadolu’ya gizli yollardan geçişleri ve yaşadıkları geliyor. Thasos ve Pavlidis’in, başından geçenler, gerçek yaşanmışlıklara yer verilerek okuyucuya sunuluyor. Ve bu yaşanmışlıklar içersinde kimi zaman yirmi yıl öncesi Kurtuluş Savaşı yıllarında Rumların yaşadıklarına değinilirken, kimi zamanda İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk halkının ya da Türkiye’ye kaçarak sığınan Elen halkının sıkıntılarına yer veriliyor.

Romanı en ilginç kılan yanlarından biri aslında Yunanistan ve Adalar’dan kaçarak, Anadolu’nun kıyılarına yerleşen Elenlerin hayatları oluşturuyor. Hangi yollardan nasıl geldikleri, yerel halkın onlara nasıl davrandıkları ve nasıl geçindikleri gibi pek çok sorunun cevabına kitapta ulaşabiliyoruz. Örneğin, bir kaçış sırasında Çeşme civarına sığınan bir grup mülteci, mülki ve askeri amirlerinin bizzat içersinde yer aldığı bir grup tarafından toplu şekilde infaz ediliyor. Bu infazdan aylar sonra, bir ihbar sonrası başlayan soruşturmanın ardından, gözaltına alınan sanıklar, çıkarıldıkları mahkeme tarafından arasında idamlarında olduğu çeşitli cezalara çarptırılıyor. Pek çok farklı aktörün olaylar içinde yer aldığı, olaylar arasında bağlantıların ve geçişlerin başarılı bir şekilde sağlandığı romanda, davanın bu derece hızlı şekilde görülmesi ve suçluların cezalandırılmalarının arka planında, davayı ısrarcı bir tavırla bizzat takip eden

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün olduğunu görüyoruz.

Bir başka karalıkta kalan ve ilginç gelen nokta, savaş sırasında Türkiye topraklarında birçok ülkenin istihbarat örgütlerinin faaliyet göstermesi. Bu durum savaş sırasında sıradanlaşmış bir olgu halini alırken, başta Alman istihbarat örgütü DNM (Alman Haber Dairesi) ve SD (Güvenlik Servisi) ile İngiltere tarafından oluşturulan ve Türkiye üzerinden eylemler yaparak ve Türkiye'yi, Almanlara kaptırmamayı görev edinen SOE (Özel Harp Dairesi) ön planda geliyor. Öte yandan Orta ve Güney Avrupa ülkelerinde casusluk faaliyetlerinde bulunmak üzere İzmir'i üst edinen ABD'nin gizli örgütü OSS (Office of Strategic Services)'de unutmayalım. Bu örgütlerin faaliyetlerini yakından izleyen Türk istihbarat örgütü MAH'a (Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti) da romanda yer veriliyor. Ayrıca romanda, istihbarat örgütleri adına Türkiye'de görev alan şahısların hikâyelerine, onların irtibat halinde olduğu Türklere, insan ve malzeme kaçırma ve istihbarat faaliyetlerine ayrıntılarıyla değiniliyor.

Roman'da, tüm bu savaşın sıcaklığı ve hareketliliği içersinde İzmir, Çeşme, Foça, Kuşadası, Bodrum ve Ege Adalarında yaşayan ve yaşananlara da hayatın akışı içinde yer verilmiş. Burada Türk halkının da savaş sırasında yaşadığı sıkıntılara tanık oluyoruz. Fakat bu durum Yunanistan'la asla kıyaslanmayacak kadar hafif kalıyor. Türkiye'de belli zamanlarda siyasetin gündeminden hiç eksik olmayan bir konu vardır; O'da, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de halka ekmeğin karneyle verilmesi. O günlerin olağanüstü şartlarına özgü bu durum, dönemin şartlarından soyutlanarak, her daim Türk siyasetinin gündeminde yer almış; o dönem ülke yönetimini elinde bulunduran CHP iktidarına ve iktidarın başında bulunan İsmet İnönü'ye yönelik eleştiriler yöneltilerek, bu durumdan bir siyasi rant elde etme yoluna gidilmiştir. Ve savaşın Dünya üzerinde yarattığı yıkıcı etkisi görmezden gelinerek, hafife alınmış; büyük diplomasi yeteneği sayesinde Türkiye'nin böyle bir savaşın dışında kalmasını başaran İsmet İnönü ise hep eleştiri oklarının hedefi haline getirilmiştir. Böylece, savaş sırasındaki Türkiye'nin yaptıkları ve başardıkları, ekme karnesinin gölgesinde, tarihin arka sayfalarında kalmıştır.

İşte tarihin arka sayfalarında kalan ve çok fazla bahsedilmeyen gerçeklerden biri, savaş sırasında Türk hükümetlerinin dünyaya verdiği insanlık dersidir. Çok değil, yirmi yıl önce bir bağımsızlık savaşı sırasında karşı karşıya geldiği bir topluma, en kötü zamanlarında yardım elini uzatmaktan çekinmeyen Türkiye; Kızılay önderliğinde, aylar boyunca Kurtuluş ve Dumlupınar gemileriyle, Yunanistan'a insani malzeme taşımıştır. Savaşın arka planında kalan bu yardım sürecinin ayrıntılarına bu çalışmada güzel bir şekilde değinilmiş. Bu yardım serüvenin başlangıcı, ne tür sıkıntıların yaşandığı, Türk halkının ve Türkiye'de yaşayan Rumların bu konuya gösterdiği hassasiyet, ne kadar malzemenin taşındığı, gemilerin Marmara ve Ege sularında nasıl seyir aldıkları ve Yunanistan'da Türk yardım gemilerin nasıl karşılandığına ve bu

sürecin baş aktörlerinden biri olan ve yardım heyetinin başında yer alan Feridun Demokan'ın başından geçenlere tanıklık ediyoruz. Kurtuluş Vapuru'nda görevli bir denizcinin Yunanistan'da yaşanan içler acısı durum hakkında yaptığı ilginç yorum şöyle: “*Valla mübalağasız söylüyorum. Azrail Yunanistan'da maskesini atmış, pervasızca insanların arasına girmiş. Orağını da merhametsizce kullanıyor. Karaya çıktığımda sanki mezar kaçkınları arasındaydım. Etrafta iskeletler dolaşıyordu!*”².

Elbette bir savaşın bu yıkıcı yüzüne tanık olduktan sonra, Türkiye'deki ekmek karnesi tartışmalarının yersizliği ve haksızlığı kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Roman içinde Türkiye'de yaşananların yanında, Yunanistan'da Almanlara karşı yürütülen direnişin ayrıntılarına rastlıyoruz. Örneğin, Elenler tarafından gönüllü olarak oluşturulan, Yunanistan (Hellas) sözcüğüyle aynı sesi veren ELAS'ı öğreniyoruz. Bu örgütün oluşumunun arka planında Komünist Parti, Sosyalist Parti, Halk Demokrasi Partisi, sendikalar, ilerici politikacılar, demokrat askerler gibi farklı düşünce yapısına ait insanların bir araya gelerek kurdukları EAM (Ulusal Kurtuluş Cephesi) var. EAM'ın vurucu gücü ELAS. Bu örgüt içinde yer alan erkeklere “Andartis”, kadınlara “Andartisa” deniliyor. Almanlara karşı kırsal alanda, gerilla şeklinde yapılan bu örgüt, direnişin simgesi durumuna gelmiş. Bir başka örgütte EDES (Yunan Ulusal Demokratik Birliği) ismiyle faaliyet gösteriyor. EDES, ağırlıklı olarak toplum içinde liberal ve cumhuriyetçi kanadı temsil edenlerden oluşan bir yapılanma. Elen toplumu içindeki farklılıklar bir araya gelmiş. Özellikle bu örgütler, İngiliz gizli servisi SOE ile yakın işbirliği halinde. Ve bu işbirliğinin en ses getiren ve savaşın seyrinde önemli bir yeri olan faaliyeti, Gorgopotamos Köprüsü'nün havaya uçurulması. Bu sayede Almanların Kuzey Afrika'da savaşan birliklerine Selanik-Atina yolundan gönderilen yardımların önü alınmış, Almanlara darbe vurulmuştu. Ayrıca bu saldırı Elen halkına bir öz güven kazandırmıştı. Alman işgali, çok farklı düşünce dünyasına sahip olan insanlardan oluşan Elen halkını bir araya getirmiş ve ortak hareket etmelerini sağlamış, bunda da başarılı olmuşlardı. Fakat savaş bittiğinde siyasi çekişmeler gün yüzüne çıkacak ve Yunanistan iç savaşa sürüklenecekti.

Roman içersinde, savaş yılları içinde yer alan başkaca tarihsel olayların ayrıntılarını görebiliyoruz. Örneğin, Mısır'da kurulmaya çalışılan Elen Ordusu ya da bizi çok yakından ilgilendiren ve 1943 yılı ile birlikte hız kazanan Türkiye'yi müttefiklerin yanında savaşa sokma çabaları. Bu çabaların bir sonucu olarak İngiltere Başbakanı Churchill ile ABD Başkanı Roosevelt'in Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile Kahire'de yaptıkları görüşmede yaşananlar. Bu görüşmelerde ve savaş sırasında Türkiye'nin İngiltere'ye yaptığı kimi ufak yardımlara karşın, bu ilişkilerde temel olan İsmet İnönü'nün Türkiye'nin tarafsızlığını bozacak bir adım atmaktan çekinen tavrıydı. Yazarında ifadesiyle,

2 Kemal Anadol, *Kasırğa- Aera!*, Doğan Kitap, Mayıs, 2013, s.75.

İsmet İnönü ömrü cephelerde geçmiş olan ve savaşın ne olduğunu en iyi bilen biriydi. “Atatürk’le birlikte kurduğu Cumhuriyet henüz daha yirmi yaşındaydı. Bu delikanlının bir maceraya kurban gitmesine izin verilmeyecekti”³.

Romanın en sonunda yazar Kemal Anadol, “Notlar” başlığı altında, çalışması sırasında yararlandığı kaynakların isimlerini vererek, kaynak kritiği yapıyor. Böylece, bir yazar olarak, okuyucuya, gerçeklikten uzaklaşmadan, nesnel olaylar üzerinden bir süreci, tarihsel bir roman tadında anlatıldığı izlenimi verilirken; öte yandan bu konulara ilgi duyan okuyucuya, yararlanması gereken kaynaklar konusunda yol gösteriliyor. Bu kaynaklar içinde kitaplar, makaleler, çeşitli ulusal ve uluslararası sempozyumlarda kaleme alınan bildiriler ve bizzat yazar tarafından yapılan sözlü tarih çalışmaları. Gerçekten de, kitabın sonunda yer alan ve yaklaşık on sayfadan oluşan bu bölüm, İkinci Dünya Savaşı dönemine ilgi duyunlar için son derece zengin kaynaklar sunuyor⁴.

Fevzi ÇAKMAK*

3 A.g.e., s.57.

4 A.g.e., ss.141-150.

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (fevzi.cakmak@deu.edu.tr).